

This translation was done by the Belgrade Centre for Human Rights,
<http://english.bgcentar.org.rs/index.php>

SAVET EVROPE
EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

DRUGO ODELJENJE
PREDMET SIDABRAS I DŽIAUTAS PROTIV LITVANIJE
(Predstavke br. 55480/00 i br. 59330/00)

PRESUDA
STRAZBUR
27. jul 2004.

PRAVOSNAŽNA
27. oktobar 2004.

[...]

U predmetu Sidabras i Džiautas protiv Litvanije,

Evropski sud za ljudska prava (Drugo odeljenje) zasedajući u veću u čijem su sastavu učestvovali:

G. L. LUKAIDES (*L. LOUCAIDES*), *predsednik*,

G. Ž.-P. Kosta (*J.P. COSTA*),

G. Č. BIRSAN (*C. BIRSAN*),

G. K. JUNGVIKT (*K. JUNGWIERT*),

G. V. BUTKEVIČ (*V. BUTKEVYCH*),

Gđa. V. TOMASEN (*W. THOMASSEN*),

Gđa. A. MULARONI, sudije,

i Gđa. S. Dole (*S. DOLLE*), sekretar odeljenja,

koji je zasedao na zatvorenim sednicama 1. jula 2003, 21. oktobra 2003. i 6. jula 2004. godine,

izriče sledeću presudu koja je usvojena poslednjeg navedenog datuma:

POSTUPAK

1. Predmet je potekao iz predstavki (br. 55480/00 i br. 59330/00) koje su protiv Republike Litvanije podnela Sudu, na osnovu člana 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija), dvojica litvanskih državljana, g. Juozas Sidabras i g. Kenstutis Džiautas (u daljem tekstu: podnosioci) dana 29. novembra 1999, odnosno 5. jula 2000. godine.

2. Podnosiocima zastupaju g. E. Morkunjas, advokat s praksom u gradu Šiauliai i g. V. Barkauskas, advokat s praksom u Vilnjusu. Litvansku vladu (u daljem tekstu: država) zastupaju njeni zastupnici, g. G. Švedas i gđa. D. Jočiene, iz Ministarstva pravde.

3. Podnosioci predstavke su posebno naglasili da su izgubili poslove koje su obavljali i da su im mogućnosti zapošljavanja sužene zbog primene Zakona o oceni delovanja Državnog komiteta za bezbednost SSSR (NKVD, NKGB, MGB, KGB) i o sadašnjim aktivnostima bivših stalno zaposlenih u toj organizaciji, što predstavlja povredu članova 8, 10 i 14 Konvencije.

4. Predstavke su prosleđene Trećem odeljenju Suda (pravilo 52 st. 1 Poslovnika). U okviru tog odeljenja konstituisano je veće koje će razmotriti ovaj predmet (član 27 st. 1 Konvencije) u skladu s pravilom 26 stav 1 G. P. Kiris (Kuris) sudija koji je izabran s liste

Litvanije, povukao se iz postupanja po ovom predmetu (pravilo 28). Država je u skladu s tim imenovala g. Ž. P. Kostu, sudiju izabranog s liste Francuske, da postupa umesto njega (član 27 st. 2 Konvencije i pravilo 29 st. 1 Poslovnika).

5. Sud je 1. novembra 2001. promenio sastav svojih odeljenja (pravilo 25 st. 1). Ovaj predmet je poveren novoformiranom Drugom odeljenju (pravilo 52 st. 1). U okviru tog odeljenja sastavljeno je veće koje će razmatrati predmet (član 27 st. 1 Konvencije) u skladu s pravilom 26 stav 1.

6. Veće je donelo odluku o spajanju predstavki (pravilo 42 st. 1).

7. U zgradi Suda u Strazburu 1. jula 2003. održano je javno ročište (pravilo 59 st. 3).

Pred Sudom su se pojavili:

(a) *u ime Države*

Gđa. D. JOČIENE, *zastupnik*

(b) *u ime podnosilaca predstavke*

G. E. Morkunjas,

G.V. Barkauskas *advokati.*

Sud je saslušao njihova obraćanja.

8. Na osnovu odluke od 1. jula 2003. godine, po održavanju ročišta o prihvatljivosti i suštini spora (pravilo 54 st. 3), Sud je predstavke proglasio delimično prihvatljivim.

9. Podnosioci predstavki i Država su, svako za sebe, dostavili pismene napomene o suštini spora (pravilo 59 st. 1).

ČINJENIČNO STANJE

I OKOLNOSTI PREDMETA

10. Prvi podnosilac rođen je 1951. godine i živi u Šiauliai. Drugi podnosilac rođen je 1962. i živi u Vilnjusu.

Okolnosti predmeta, onako kako su ih predstavile stranke u sporu, mogu se rezimirati na sledeći način:

A. Prvi podnosilac

11. Prvi podnosilac je diplomirao na litvanskom Institutu za fizičku kulturu 1974. godine i stekao diplomu ovlašćenog instruktora sporta.

12. Od 1975. do 1986. godine prvi podnosilac je bio zaposlen u litvanskom ogranku Sovjetske službe bezbednosti (u daljem tekstu "KGB").

Pošto je Litvanija proglasila nezavisnost 1990. godine prvi podnosilac predstavke našao je zaposlenje kao poreski inspektor u Upravi prihoda.

13. Dva organa vlasti - Litvansko odeljenje za državnu bezbednost i Centar za istraživanje genocida i otpora litvanskog naroda - dana 31. maja 1999. godine zajednički su zaključila da prvi podnosilac predstavke podleže ograničenjima propisanim delom 2 Zakona o proceni Komiteta za državnu bezbednost SSSR (NKVD, NKGB, MGB, KGB) i sadašnjim aktivnostima bivših stalno zaposlenih u toj organizaciji (u daljem tekstu: "Zakon o KGB", vidi dole stav 24). U zaključku je potvrđeno da je prvi podnosilac predstavke imao status "bivšeg oficira KGB" (vidi dole stav 27). Prvi podnosilac predstavke je otpušten 2. juna 1999. godine iz Uprave prihoda upravo na temelju tog zaključka.

14. Prvi podnosilac predstavke pokrenuo je administrativni spor protiv obaveštajno bezbednosnih organa, tvrdeći da se tokom svog rada u KGB bavio samo kontraobaveštajnim i ideološkim radom, te da nije učestvovao u kršenju ljudskih prava pojedinaca. Zastupao je stav da je njegovo otpuštanje na osnovu dela 2 Zakona o KGB i potonja nemogućnost da nađe posao zato bilo nezakonito.

15. Viši upravni sud presudio je 9. septembra 1999. godine da je zaključak od 31. maja 1999. godine bio pravno utemeljen i da prvi podnosilac predstavke zaista podleže ograničenjima propisanim delom 2 Zakona o KGB. U tom smislu Sud je zaključio da je podnosilac predstavke imao status "bivšeg oficira KGB" u smislu Zakona o KGB, budući da je obavljao jedan od poslova uvrštenih u spisak od 26. januara 1999. godine.

16. Dana 19. oktobra 1999. godine Apelacioni sud odbacio je žalbu prvog podnosioca predstavke. Apelacioni sud je zaključio da prvi podnosilac predstavke nije u KGB obavljao posao koji se ticao isključivo krivičnih istraga, te da stoga nije mogao da se pozove na pravo na korišćenje olakšica propisanih spiskom izuzetaka sadržanim u delu 3 Zakona o KGB.

B. Drugi podnosilac predstavke

17. Drugi podnosilac predstavke diplomirao je na Univerzitetu u Viljnusu tokom 80-ih godina (datum nepoznat) i stekao zvanje pravnika.

18. Od 11. februara 1991. godine drugi podnosilac predstavke radio je kao tužilac u Kancelariji državnog tužioca Litvanije, baveći se prevashodno istragom predmeta u vezi s organizovanim kriminalom i korupcijom.

19. Litvansko Odeljenje za državnu bezbednost i Centar za istraživanje genocida i otpora litvanskog naroda 26. maja 1999. godine zajednički su zaključili da je od 1985. do 1991. godine drugi podnosilac predstavke bio zaposlen u litvanskom ogranku KGB, da ima status "bivšeg oficira KGB" i da stoga podleže ograničenjima propisanim delom 2

Zakona o KGB. Drugi podnosilac predstavke je 31. maja 1999. godine otpušten s posla koji je obavljao u Kancelariji državnog tužioca upravo na temelju tog zaključka.

20. Drugi podnosilac predstavke pokrenuo je upravni spor protiv obaveštajno-bezbednosnih organa i Kancelarije državnog tužioca. Tvrdio je da je od 1985. do 1999. godine samo pohađao specijalnu školu KGB u Moskvi i da je od 1990. do 1991. godine radio u KGB kao informator litvanskih obaveštajno-bezbednosnih organa i da bi stoga trebalo da uživa beneficije propisane spiskom izuzetaka navedenim u delu 3 Zakona o KGB. On je tvrdio je da su nezakoniti kako njegovo otpuštanje na osnovu Zakona o KGB, tako i nemogućnost da nađe drugi posao.

21. Viši administrativni sud je 6. avgusta 1999. godine prihvatio i uvažio žalbu drugog podnosioca predstavke, ukinuo presudu od 26. maja 1999. godine i naredio da podnosilac predstavke bude vraćen na posao. Viši sud je zaključio da period tokom koga je drugi podnosilac predstavke pohađao školu KGB 1985. do 1990. godine ne treba uzimati u obzir u smislu Zakona o KGB, da je drugi podnosilac predstavke radio u periodu od pet meseci tokom 1990-1991, kao i da u KGB nije bio na položaju koji je imao bilo kakve veze s političkim istragama i da je, u svakom slučaju, bio tajni informator litvanskih vlasti. Viši sud je zaključio da izuzeci propisani delom 3 Zakona o KGB treba da budu primenjeni na drugog podnosioca predstavke i da je stoga njegovo otpuštanje s posla bilo nezakonito.

22. Apelacioni sud je, međutim, prihvatio i uvažio žalbu državnih obaveštajno-bezbednosnih organa i 25. oktobra 1999. godine poništio presudu od 6. avgusta 1999. Apelacioni sud je zaključio da, mada je niža sudska instanca valjano utvrdila da je drugi podnosilac predstavke radio u KGB samo tom perioda od pet meseci, ta instanca nije dokazala da je drugi podnosilac predstavke tamo radio kao tajni informator litvanskih vlasti. Prema tome, zaključio je Apelacioni sud, drugi podnosilac predstavke ne može podlegati izuzecima propisanim delom 3 Zakona o KGB.

23. Drugi podnosilac predstavke podneo je žalbu kako bi oborio presudu Apelacionog suda. Predsednik Vrhovnog suda je odlukom od 28. januara 2000. godine prihvatio žalbu u razmatranje. Međutim, Vrhovni sud je svojom konačnom odlukom od 20. aprila 2000. odbio da razmatra žalbu i obustavio je postupak, oglasivši se nenadležnim.

II RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

24. Zakon o proceni Komiteta za državnu bezbednost SSSR (NKVD, NKGB, MGB, KGB) i sadašnjih aktivnosti bivših stalno zaposlenih u toj organizaciji - "Zakon o KGB" - (*Istatymas del SSRS valstybes saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadriniu darbuotoju dabartines veiklos*) donet je 16. jula 1998. godine u litvanskom Parlamentu i stupio je na snagu pošto ga je potpisao Predsednik Republike. Zakon o KGB glasi:

Deo 1

Proglašenje Komiteta za državnu bezbednost SSSR zločinačkom organizacijom

“Komitet za državnu bezbednost SSSR (NKVD, NKGB, MGB, KGB - u daljem tekstu “SSC”) proglašava se zločinačkom organizacijom koja je počinila ratne zločine, genocid, represiju, teror i političko proganjanje na teritoriji Litvanije dok je Litvanija bila pod okupacijom SSSR”.

Deo 2

Ograničenja za postojeće aktivnosti osoba stalno zaposlenih u SSC

“U periodu od deset godina od dana stupanja na snagu ovog Zakona, bivši službenici SSC ne mogu raditi kao javni funkcioneri ili državni službenici u Vladi, organima lokalne ili vojne vlasti, Odeljenju državne bezbednosti, policiji, Tužilaštvu, sudovima ili diplomatskoj službi, Carini, državnim nadzornim organima i drugim organima vlasti koji obavljaju nadzor nad radom javnih ustanova, kao pravnici ili beležnici, kao bankarski službenici ili službenici drugih kreditnih institucija, ne mogu biti angažovani na strateškim ekonomskim projektima, u strukturama kompanija koje se bave bezbednošću, u strukturama drugih kompanija koje pružaju detektivske usluge, u sistemu komunikacija, niti u obrazovnom sistemu kao nastavnici, vaspitači ili čelnici institucija [;] niti mogu obavljati poslove koji zahtevaju nošenje oružja”.

Deo 3

Slučajevi u kojima se neće primenjivati navedeno ograničenje

“1. Ograničenja propisana delom 2 neće se primenjivati na bivše stalno zaposlene u SSC koji su se, dok su radili u SSC, bavili isključivo istragom krivičnih dela i koji su najdalje do 11. marta 1990. godine prestali da rade u SSC.

2. Centar za istraživanje genocida i otpora litvanskog naroda i litvansko Odeljenje za državnu bezbednost mogu [preporučiti] dokumentovanim podneskom da se ograničenja propisana ovim zakonom ne primenjuju na nekadašnje stalno zaposlene u SSC koji se, u roku od tri meseca od dana stupanja na snagu ovog zakona, prijave Odeljenju državne bezbednosti i predoče sve informacije koje poseduju ... o svom predašnjem radu u SSC i svojim sadašnjim odnosima sa bivšim službenicima i agentima SSC. O tome će odlučivati tročlana komisija koju će osnovati predsednik Republike. Nijedan službenik Centra za istraživanje genocida i otpora litvanskog naroda, niti Odeljenja za državnu bezbednost ne može imenovan za člana te komisije. Poslovnik o radu Komisije potvrdiće predsednik Republike”.

Deo 4

Postupak primene ovog Zakona

“Postupak primene ovog Zakona biće regulisan [posebnim zakonom].”

Deo 5

Stupanje Zakona na snagu

“Ovaj Zakon stupa na snagu 1. januara 1999. godine”.

25. Posle rasprave vođene u Ustavnom sudu o usklađenosti Zakona o KGB s Ustavom (vidi dole stav 28), dana 5. maja 1999. godine deo 3 Zakona o KGB je izmenjen i dopunjen u tom smislu da čak i oni pojedinci koji su radili za KGB posle 11. marta 1990. godine mogu potpadati pod izuzetke propisane delom 3 Zakona o KGB.

26. Poseban zakon o primeni Zakona o KGB donet je 16. jula 1998. godine. Na osnovu tog zakona Centar za istraživanje genocida i otpora litvanskog naroda i Odeljenje državne bezbednosti ovlašćeni su da donose zaključke o statusu pojedinaca kao “bivših stalnih službenika KGB” u smislu Zakona o KGB.

27. Država je 26. januara 1999. godine usvojila spisak (u daljem tekstu: Spisak) položaja i radnih mesta u raznim ograncima KGB na litvanskoj teritoriji kojim se potvrđuje status nekog lica kao “bivšeg stalno zaposlenog u KGB” (u daljem tekstu: bivši oficir KGB) u smislu Zakona o KGB. Na tom spisku je navedeno 395 raznih zvanja.

28. Ustavni sud je 4. marta 1999. godine razmatrao pitanje usklađenosti Zakona o KGB s Ustavom. Ustavni sud je pre svega zaključio da je Zakon o KGB donet kako bi se obavile mere “bezbednosne provere” bivših sovjetskih oficira bezbednosti za koje se smatralo da nisu u dovoljnoj meri lojalni litvanskoj državi. Ustavni sud je presudio da je zabrana izrečena bivšim agentima KGB da obavljaju javne funkcije u skladu s Ustavom. Sud je dalje zaključio da je statutarne zabrane bivšim službenicima KGB da rade na radnim mestima u određenim privatnim sektorima takođe kompatibilna s ustavnim načelom slobodnog izbora profesije u tom smislu što je država vlasna da postavlja specifične zahteve za lica koja se prijave na rad u najvažnijim ekonomskim sektorima kako bi osigurala zaštitu nacionalne bezbednosti i valjano funkcionisanje obrazovnog i finansijskog sistema. Ustavni sud je takođe zaključio da ograničenja propisana Zakonom o KGB ne predstavljaju optužbu za krivično delo protiv bivših agenata KGB.

29. Iako Zakon o KGB ne sadrži konkretnu odredbu kojom bi se garantovalo pravo lica da se obrati sudu kako bi osporilo zaključak obaveštajno-bezbednosnih organa, domaći sudovi su smatrali da, sa stanovišta pravne prakse, otpuštanje s radnog mesta u javnom sektoru na temelju tog zaključka daje osnov za pokretanje upravnog spora (i za dalji žalbeni postupak) u skladu sa opštim postupkom koji se primenjuje u radnim sporovima i u slučajevima kada navodno dođe do toga da javne vlasti krše ljudska prava, u skladu sa članovima 4, 7, 8, 26, 49, 50, 59, 63 i 64 Zakona o upravnom postupku, članom 222 Građanskog zakonika i članom 336. Zakona o građanskom postupku (važećima u navedenom vremenu).

III ODREDBE MEĐUNARODNOG PRAVA I ODREĐENI NACIONALNI PRAVNI SISTEMI U VEZI S OGRANIČENJEM ZAPOSŁJAVANJA NA POLITIČKOJ OSNOVI

30. U mnogim postkomunističkim zemljama uvedena su ograničenja kako bi se obavljala provera prilikom zapošļavanja bivših agenata bezbednosti ili aktivnih saradnika bivših režima. U tom smislu, međunarodni organi za poštovanje ljudskih prava povremeno su

zaključivali da ima grešaka u sličnim zakonskim aktima tamo gde nedostaju preciznost ili proporcionalnost, te su takva pravila okarakterisali kao diskriminaciju prilikom zapošljavanja ili obavljanja posla na temelju političkog mišljenja (vidi dole). Smatralo se da sama mogućnost žalbe sudu predstavlja značajnu meru zaštite, mada ona sama po sebi nije dovoljna da ispravi eventualne manjkavosti u zakonodavstvu.

31. Član 1 stav 2. Evropske socijalne povelje glasi:

“U nameri da obezbede delotvorno ostvarivanje prava na rad, strane ugovornice se obavezuju:

...

2) da efikasno štiti pravo radnika da zarađuje za život na poslu koji je slobodno izabrao [...]”¹

Ova odredba koja je doslovno zadržana u tekstu Revidirane povelje iz 1996. (koja je, kada je reč o Litvaniji, stupila na snagu 1. avgusta 2001) dosledno je u tumačenju Evropskog komiteta za socijalna prava (u daljem tekstu: ECSR) tumačena kao odredba koja propisuje pravo na kog lica da ne bude diskriminisano prilikom zapošljavanja. Jemstvo protiv diskriminacije propisano je članom E Revidirane povelje na sledeći način:

“Uživanje prava predviđenih ovom Poveljom biće obezbeđeno bez razlike po bilo kom osnovu rase, boje, pola, jezika, vere, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porekla, zdravlja, pripadnosti nacionalnoj manjini, rođenju ili drugom statusu”.²

Pitanje otpuštanja državnih službenika po osnovu njihovih aktivnosti u totalitarnim režimima tretirano je u svetlosti tih zakonskih odredaba, barem kada je reč o Nemačkoj. U svom najnovijem razmatranju načina na koji Nemačka poštuje član 1 stav 2 (objavljenom u novembru 2002) ECSR uzeo je u obzir one odredbe Ugovora o ponovnom ujedinjenju (Nemačke) koje omogućuje otpuštanje državnih činovnika po osnovu njihovog rada za službe bezbednosti bivše Nemačke Demokratske Republike (u daljem tekstu: DDR). ECSR je zaključio da Nemačka ne poštuje te obaveze. To je obrazloženo na sledeći način:

“Komitet konstatuje da ne postoji precizna definicija funkcija iz kojih pojedinci mogu biti isključeni, bilo tako što će biti odbijeno njihovo regrutovanje ili što će biti otpušteni, po osnovu ranijih političkih aktivnosti ili aktivnosti u institucijama bivše DDR koje su se bavile bezbednosnim pitanjima. Komitet je ispitao usklađenost ovih odredaba u svetlosti člana 31 Povelje. Na osnovu te odredbe, ograničenje prava zajamčenih Poveljom dopušteno je ukoliko je zakonom propisano, ukoliko je nužno u demokratskom društvu i ukoliko služi jednoj od svrha navedenih u tom članu. Mada je priznao da su odredbe propisane zakonom

¹ Prevod Beogradskog centra za ljudska prava iz *Instrumenti Saveta Evrope*, Beogradski centar za ljudska prava, 2000. str.267.

² *Id*, str. 303.

bile u okviru značenja člana 31 i da su imale za cilj da služe jednoj od tamo navedenih svrha, konkretno zaštititi nacionalne bezbednosti, Komitet je konstatovao da one nisu bile nužne u smislu značenja člana 31 u toliko što se ne odnose isključivo na one službe koje su nadležne u oblasti reda, zakona i nacionalne bezbednosti ili na funkcije koje podrazumevaju taj vid odgovornosti”.

ECSR je svoje zaključke o načinu na koji Litvanija primenjuje revidiranu Povelju doneo 28. maja 2004. godine. Ti zaključci će javnosti biti predloženi nekog kasnijeg datuma.

32. Međunarodna organizacija rada (u daljem tekstu: MOR) takođe je donela izvestan broj relevantnih međunarodnopravnih instrumenata. Najrelevantniji tekst s tim u vezi je Konvencija MOR br. 111. o diskriminaciji (zapošljavanje i profesija) iz 1958. godine. U svom Opštem pregledu 1996. godine, Komitet eksperata za primenu Konvencije i preporuka (u daljem tekstu: CEACR) ponovio je svoje tumačenje Konvencije br. 111, pozivajući se na primere uzete iz nacionalnog zakonodavstva. Kada je reč o Nemačkoj, CEACR je izneo sledeće mišljenje (st. 196):

“Komitet ne prihvata argument da je u slučajevima u kojima su lica bila optužena da su obavljala političke aktivnosti u bivšoj DDR, to lice bilo u većoj meri diskriminisano utoliko što se, preuzimanjem određenih funkcija, više identifikovalo s nepravičnim režimom, te je samim tim još manje opravdano da takvo lice zauzima neki položaj u sadašnjoj administraciji”.

Nedavno je, međutim, CEACR izrazio zadovoljstvo načinom na koji nemački sudovi poštuju načelo proporcionalnosti u predmetima u kojima državni činovnici ulažu žalbe zbog otpuštanja s posla (vidi stav 3 Pojedinačnog mišljenja o Nemačkoj na osnovu Konvencije br. 111. iz 2000. godine).

U pregledu za 1996. godinu identifikovane su uporedive odredbe u nacionalnim zakonodavstvima i izvesnog broja drugih evropskih država.

U Bugarskoj, delom 9 Prelaznih i Završnih odredaba Zakona o bankarskom i kreditnom poslovanju iz 1992. godine, licima koja su u prethodnom režimu radila na određenim poslovima onemogućuje se zapošljavanje u bankama. Bugarski Ustavni sud je 1992. godine presudio da ova odredba predstavlja kršenje Ustava i Konvencije MOR br. 111.

U bivšoj Čehoslovačkoj 1991. godine donet je takozvani Zakon o proverbi kojim se licima koja su u prethodnom režimu radila u izvesnom broju poslova i svojstava zabranjuje da se zaposle u državnoj službi ili u delovima privatnog sektora. Slovački Ustavni sud je 1996. godine ovaj zakon proglasio neustavnim, zaključivši takođe da se taj zakon kosi sa Konvencijom br. 111. Zakon je, međutim, ostao na snazi u Češkoj Republici, dok je CEACR apelovao na vlasti Češke da u primeni Zakona o KGB posvete dužnu pažnju načelu proporcionalnosti.

U Letoniji se Zakonom o državnoj službi iz 2000. godine i Zakonom o policiji iz 1999. godine zabranjuje zapošljavanje lica koja su radila za sovjetske službe bezbednosti ili su radila u tim službama. CEACR je 2003. godine na sledeći način izrazio nezadovoljstvo navedenim zakonskim tekstovima:

“6. Komitet podseća da zahtevi političke prirode mogu biti postavljeni za jedan određeni posao, ali, kako bi se obezbedilo da ti zahtevi ne budu u suprotnosti sa Konvencijom, oni moraju biti ograničeni na karakteristike datog posla ili položaja i moraju biti proporcionalni radnim zahtevima koje taj posao odnosno položaj nalaže. Komitet konstatuje da pomenuta isključenja koja proističu iz razmatranih odredaba važe generalno za celokupnu državnu službu i policiju umesto da se primenjuju samo na određene poslove, funkcije ili radne zadatke. Komitet je zabrinut zbog toga što te odredbe, po svemu sudeći, premašuju opravdana isključenja kada je reč o mogućnosti dobijanja određenih poslova isključivo na temelju inherentnih zahteva tih poslova kako je to propisano članom 1 (st. 2) Konvencije. Komitet podseća da, kako mere ne bi bile smatrane diskriminatornima na osnovu člana 4, one moraju pogađati lice po osnovu aktivnosti za koje se ono osnovano sumnjiči da ih je obavljalo ili je pak dokazano da ih je obavljalo, a te aktivnosti nanose štetu bezbednosti države. Član 4 Konvencije ne isključuje iz definicije diskriminacije one mere koje su donete iz razloga članstva u nekoj grupi ili zajednici. Komitet takođe konstatuje da u slučajevima u kojima se za neka lica opravdano sumnja da su se bavila aktivnostima koje nanose štetu bezbednosti države, lice o kome je reč ima pravo žalbe nadležnom organu u skladu sa nacionalnom praksom.

7. U svetlosti svega navedenog, Komitet smatra da onemogućavanje kandidature za bilo koji položaj u državnoj službi i za zaposlenje u policiji nije dovoljno dobro definisano i ograničeno kako bi se osiguralo da to onemogućavanje ne preraste u diskriminaciju pri zapošljavanju i obavljanju profesije na temelju političkog mišljenja...”

PRAVO

I NAVODNO KRŠENJE ČLANA 8 KONVENCIJE SAGLEDANOG ZASEBNO I U VEZI SA ČLANOM 14

33. Podnosioci predstavke izneli su stav da sadašnja zabrana na osnovu dela 2 Zakona o KGB u pogledu njihovog zapošljavanja u različitim sferama privatnog sektora predstavlja kršenje člana 8 Konvencije, sagledanog zasebno i u vezi sa članom 14.

Član 8 Konvencije glasi:

“1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih”.

Član 14 glasi:

“Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji obezbeđuje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, veroispovest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, veza s nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status”.

34. Država je dostavila mišljenje da član 8 nije primenjiv u ovom predmetu, budući da ta odredba ne jemči pravo na zadržavanje radnog mesta niti na izbor profesije. Država je dalje navela da je, u svakom slučaju, primena Zakona o KGB na ove podnosioc predstavlja služila legitimnoj svrsi zaštite nacionalne bezbednosti i da je kao takva neophodna u demokratskom društvu. Po mišljenju Države, Zakon o KGB nije ništa drugo do opravdana mera bezbednosne provere čiji je cilj sprečavanje da bivši službenici tajne službe bezbednosti rade ne samo u državnim institucijama, već i u drugim oblastima delatnosti koje su važne za nacionalnu bezbednost države. Zakon o KGB sam po sebi ne uvodi kolektivnu odgovornost za sve bivše pripadnike KGB bez izuzetka. On obezbeđuje mogućnost individualizovanih ograničenja u pogledu perspektive zapošljavanja pomoću “spiska” funkcija (radnih mesta) u bivšoj KGB koje nalažu ograničenja koja proističu iz dela 2 Zakona o KGB (vidi gore stav 27). Činjenica da podnosioci predstavlja nisu imali pravo da se pozovu na izuzetke propisane u delu 3 Zakona o KGB pokazuje da je postojala valjano osnovana sumnja da podnosioci predstavlja nisu u dovoljnoj meri lojalni državi Litvaniji. S obzirom na to da Zakonom o KGB nisu pogođeni svi bivši službenici KGB, u ovom slučaju nije primenjiv član 14 Konvencije. Prema tome, nema ni povrede člana 8. Konvencije, bilo samog za sebe, bilo u vezi sa članom 14.

35. Podnosioci predstavlja osporili su podneske Države. Oni su pre svega izneli pritužbu na to da su lišeni mogućnosti da traže posao u raznim oblastima privatnog sektora sve do 2009. godine na osnovu toga što su imali status bivših pripadnika KGB. Podnosioci predstavlja su u svojim podnescima naveli da im na osnovu Zakona o KGB nije data mogućnost ni da predoče svoje lične slučajeve kako bi oni bili procenjeni i kako bi bila utvrđena njihova lojalnost državi, niti da izbegnu da se na njih primene ograničenja u pogledu zapošljavanja propisana delom 3 Zakona. Prvi podnosilac predstavlja posebno je naglasio da je on napustio KGB 1986. godine, dok je drugi podnosilac takođe naglasio da je on napustio KGB 1990. godine, znači 13, odnosno 9 godina pre stupanja na snagu Zakona o KGB. Sem toga, prvi podnosilac predstavlja isticao je da se od tada aktivno angažovao u različitim vidovima delatnosti na podsticanju i unapređenju nezavisnosti Litvanije. Drugi podnosilac predstavlja je, sa svoje strane, predočio podatke o tome da je bio odlikovan kao tužilac za svoj rad na istrazi različitih krivičnih dela, uključujući tu i zločine protiv države. Međutim, nijednu od navedenih činjenica nisu ispitali domaći sudovi, koji su uveli ograničenja za njihovo buduće zapošljavanje isključivo na temelju njihovog predašnjeg angažmana u KGB. Konačno, podnosioci predstavlja su predočili da su, usled negativnog publiciteta koji je izazvao Zakon o KGB i njegova primena na njih, oni svakodnevno bili izlagani neprijatnostima zbog svoje prošlosti.

A. Opseg žalbi podnosilaca predstavlja

36. Sud konstatuje da se predstavlja ove dvojice podnosilaca i žalbe zbog kršenja člana 8 koje su u njima sadržane, bilo da se član 8 uzima zasebno ili u vezi sa članom 14, ne odnose na to što su otpušteni s poslova koje su obavljali kao poreski inspektor, odnosno

tužilac. Sem toga, ovaj deo predstavke nije usmeren protiv njihove nemogućnosti da nađu zaposlenje kao državni činovnici. Pritužba koju su podnosioci predstavke izneli povodom člana 8 Konvencije, glasila da se taj član shvaćen sam za sebe ili u vezi sa članom 14, odnosi samo na zabranu koja im je nametnuta za period od 2009. godine i koja se odnosi na traženje zaposlenja u raznim oblastima u privatnom sektoru. Ta zabrana koja je na snazi od 1999. godine odnosi se na sledeće aktivnosti u privatnom sektoru koje spadaju u domen onoga što je predviđeno delom 2 Zakona o KGB: “Pravnici ili beležnici, službenici banaka ili drugih kreditnih institucija, (zaposleni) na strateškim ekonomskim projektima, u bezbednosnim kompanijama (strukturama) u drugim kompanijama (strukturama) koje pružaju detektivske usluge, u komunikacionim sistemima ili u obrazovnom sistemu kao nastavnici, vaspitači ili šefovi institucija (;) ... na poslovima koji zahtevaju nošenje oružja”.

37. Podnosioci predstavke su se žalili da im je ograničenje mogućnosti zaposlenja nametnuto na osnovu toga što su ranije radili u KGB. U suštini, oni se u ovom smislu žale na diskriminaciju. Zato će sud prvo razmotriti njihove pritužbe koje se tiču člana 14 Konvencije, uzetog u vezi sa članom 8, a potom će razmotriti njihove pritužbe koje se odnose samo na član 8.

B. Primenjivost člana 14

38. Sud ponovo ističe svoj stav da član 14 Konvencije štiti pojedince koji se nalaze u sličnim situacijama od toga da budu bez opravdanja tretirani različito u uživanju prava i sloboda koja im jemči Konvencija. Ova odredba ne može postojati nezavisno, budući da ima efekta samo u odnosu na prava i slobode koji se čuvaju zahvaljujući drugim suštinski važnim odredbama Konvencije i protokola. Međutim, primena člana 14 ne pretpostavlja kršenje jedne ili više takvih odredaba i u tom smislu ona je autonomna. Da bi član 14 postao primenjiv, dovoljno je da okolnosti slučaja spadaju u sferu druge suštinski važne odredbe Konvencije ili njenih protokola (vidi, *mutatis mutandis*, *Ince (Ince) protiv Austrije*, presuda od 28. oktobra 1987, serija A, br. 126, st. 36).

39. Sud će zato prvo utvrditi da li je bilo razlike u tretmanu podnosilaca predstavke i, ako je tako, da li činjenice ovog predmeta spadaju u sferu člana 8 Konvencije, kako bi doneo presudu o primenljivosti člana 14.

1. Da li je postojao različit tretman

40. Sud uočava da, po mišljenju Države, činjenica da istorijat rada u KGB koji imaju podnosioci predstavke ne može biti osnov za pokretanje pritužbe na osnovu člana 14, zbog toga što se ograničenja koja proističu iz Zakona o KGB ne odnose na sve bivše službenike te institucije. Država je kao razlog za primenu Zakona o KGB i za ograničenje u pogledu mogućnosti zapošljavanja navela odsustvo lojalnosti državi kod tih podnosilaca, inače bivših službenika KGB. Sud smatra da Zakon o KGB nije ograničio mogućnosti zapošljavanja svih bivših saradnika sovjetske obaveštajne službe. Prvo, samo oni koji su bili na položajima pomenutim na spisku od 26. januara 1999. godine smatraju se su licima koja imaju status “bivših oficira KGB” (vidi gore stav 27). Drugo, čak i [ona] lica za koja se smatralo da imaju taj status mogla su iskoristiti pravilo o amnestiji

pomenuto u delu 3 Zakona o KGB, ukoliko su se bavili samo krivičnim, a ne i političkim istragama za vreme koje su proveli radeći u KGB (vidi gore stav 24). Treće, postojala je mogućnost da se prijave specijalnoj Predsedničkoj komisiji u roku od tri meseca posle stupanja na snagu Zakona o KGB 1. januara 1990. godine, sa zahtevom da ta Komisija, ostvarujući svoje diskreciono pravo, ukine sve restrikcije koje su na njih mogle da budu primenjene (vidi gore stav 24). Konačno, kako se vidi iz otvorenog postupka pred domaćim sudovima u datom slučaju, domaći sudovi su takođe uzimali u obzir to da li su podnosioci predstavke bili informatori litvanskih vlasti neposredno posle proglašenja nezavisnosti 1990. godine, što bi moglo da predstavlja eventualnu osnovu za njihovo oslobađanje od ograničenja u pogledu zapošljavanja koja su im bila nametnuta (vidi gore stav 22).

41. Činjenica je, međutim, da su podnosioci predstavke bili tretirani različito od drugih lica iz Litvanije koja nisu radila za KGB, i kojima, usled toga, nisu bila nametnuta nikakva ograničenja u pogledu izbora profesionalnih aktivnosti kojima nameravaju da se bave. Pored toga, u pogledu argumenta države da je svrha Zakona o KGB bila da se regulišu mogućnosti zapošljavanja lica na temelju njihove lojalnosti ili odsustva lojalnosti državi, jasno je da je i tu postojala razlika u tretmanu kada je reč o podnosiocima predstavke i kada je reč o drugim licima. Za Sud je to u ovom slučaju odgovarajuće poređenje u svrhu sagledavanja poštovanja člana 14.

2. Da li činjenice zbog kojih su optuženi uputili pritužbe spadaju u sferu člana 8

42. Ostaje da se ispita da li se nemogućnost podnosilaca predstavki da konkurišu za različite poslove u privatnom sektoru koja je nastupila kao rezultat delovanja dela 2. Zakona o KGB kosi sa njihovim “privatnim životom”, onako kako je on zaštićen članom 8 Konvencije.

43. Sud je u nekoliko navrata presudio da je “privatni život” široki pojam koji ne podleže iscrpnoj definiciji (vidi, kao noviji pravni autoritet, presudu u predmetu *Pek protiv Velike Britanije (Peck)* br. 44647/98, st. 57). Međutim, Sud je takođe primetio da član 8 štiti moralni i fizički integritet pojedinca (vidi predmet *X i Y protiv Holandije*, presuda od 26. marta 1985, Series A br. 91, stavovi 22-27), uključujući i pravo pojedinca da vodi privatni život daleko od neželjene pažnje. Time se takođe obezbeđuje sfera u kojoj pojedinac može slobodno da teži sopstvenom razvoju i ispunjenju svoje ličnosti (vidi predmet *Brigeman i Šojten protiv Nemačke (Bruggeman, Scheuten)* br. 6959/75, Izveštaj Komisije 12. jula 1977, Decisions and Reports (DR) 10, str. 115, st. 55).

44. U predmetu *Nimic protiv Nemačke (Niemiets)* Sud je u vezi sa tezom o “privatnom životu” zaključio sledeće (presuda od 16. decembra 1992, Series A br. 251-B, stav 29):

“Bilo bi isuviše restriktivno ako bi se ovaj pojam sveo na ‘uži krug’ u kome pojedinac živi svoj lični život onako kako sam odabere i ako bi se iz toga u potpunosti isključio spoljni svet koji nije obuhvaćen tim krugom. Poštovanje privatnog života mora se takođe u izvesnoj meri sastojati od prava na uspostavljanje i razvoj odnosa sa drugim ljudskim bićima. Sem toga, sve ukazuje na to da ne postoji nijedan načelni razlog zbog koga bi ovakvo poimanje pojma ‘privatni život’

trebalo da isključuje aktivnosti profesionalne ili poslovne prirode budući da, na kraju krajeva, većina ljudi upravo u svom radnom životu ima značajne, ako ne i najveće, mogućnosti za razvoj odnosa sa spoljnim svetom. Ovakvo mišljenje podržano je činjenicom da ... nije uvek moguće jasno razlučiti koje aktivnosti pojedinca predstavljaju deo njegovog profesionalnog i poslovnog života, a koje pak u taj profesionalni i poslovni život ne spadaju. Zato, posebno u slučaju da se lice bavi nekom liberalnom profesijom, njegov rad u tom kontekstu može predstavljati deo njegovog života u tolikoj meri da je nemoguće znati u kom svojstvu ono deluje u datom vremenskom trenutku”.

45. U nedavnom predmetu *Smirnova protiv Rusije* (br. 46133/99 i br 48183/99, stavovi od 96 do 97, ECHR 2003) Sud je razmotrio kakav je uticaj na “privatni život” pojedinca imalo to što su vlasti tom licu oduzele jedan zvanični dokument (unutrašnji pasoš) čak i ako taj pojedinac nije naveo da je usled same zaplene došlo do nekog konkretnog mešanja Sud je presudio da je činjenica da to lice više nije imalo pasoš u njegovom svakodnevnom životu izazvala brojne neugodnosti, sagledane u celosti, kao i da je licu bio potreban taj dokument čak i onda kada je obavljalo tako obične zadatke kao što je zamena deviznih sredstava za domaću valutu ili kupovina vozni karata. Takođe je posebno naglašeno da je pasoš bio potreban tom licu za neke egzistencijalnije potrebe kao što je nalaženje posla ili dobijanje zdravstvene zaštite. Sud je zaključio da je lišenje pasoša u predmetu *Smirnova* predstavljalo trajno mešanje u “privatni život” podnosioca predstavke.

46. Sud je takođe presudio da nemogućnost pristupa državnoj službi kao takav ne može predstavljati osnovu za podnošenje predstavke na osnovu Konvencije (vidi predmet *Glazenap i Kosjek protiv Nemačke* (*Glasenapp, Kosiek*) presude od 28. avgusta 1986. (Series A br. 104, stav. 49 i br. 105 stav 35); navedeno načelo takođe je istaknuto u predmetu *Fogt protiv Nemačke* (*Vogt*) od 26. septembra 1995. (Series A br. 323, stavovi 43. i 44). U predmetu *Tlimenos protiv Grčke* (*Thlimmenos*) presuda od 29. marta 2001. ((GC), br. 34369/97, stav 41, ECHR 2000-IV), gde je podnosiocu predstavke odbijena registracija kao ovlašćenog računovođe zbog ranije presude, Sud je isto tako presudio da pravo na izbor određene profesije takođe nije, kao takvo, zajamčeno Konvencijom.

47. Međutim, imajući na umu pre svega teze i predstave koje danas preovlađuju u demokratskim državama, Sud smatra da dalekosežna zabrana zapošljavanja u privatnom sektoru zaista utiče na “privatni život”. U tom smislu Sud pridaje poseban značaj tekstu člana 1 stav 2 Evropske socijalne povelje i tumačenju koje je s tim u vezi dao Evropski Komitet za socijalna prava (vidi gore stav 31), kao i tekstovima koje je usvojio MOR (vidi gore stav 32). Sud ponovo potvrđuje da ne postoji potpuno precizna i jasna podela koja bi razdvojila sferu socijalnih i ekonomskih prava od oblasti obuhvaćene Konvencijom (vidi predmet *Ejri protiv Irske* (*Airey*), presuda od 9. oktobra 1979, Series A br. 32, st. 26).

48. Vraćajući se na okolnosti ovog slučaja, Sud primećuje da je, kao rezultat primene dela 2. Zakona o KGB, podnosiocima predstavke bilo zabranjeno da se od 1999. do 2009. godine bave profesionalnim aktivnostima u raznim oblastima privatnog sektora po osnovu toga što imaju status “bivših oficira KGB” (vidi gore, stav 27). Tačno je da ta

zabrana nije uticala na mogućnost da podnosioci predstavke tragaju za izvesnim vidovima profesionalnih aktivnosti. Zabrana je, međutim, uticala na njihovu mogućnost da razvijaju odnose sa spoljnim svetom i to u vrlo značajnoj meri i izazvala im je izvesne teškoće kada je reč o mogućnosti da zarade za život, što ima očigledne reperkusije po ostvarivanje njihovog privatnog života.

49. Sud je takođe uočio argument podnosilaca predstavke da su oni, usled publiciteta izazvanog donošenjem Zakona o KGB i njegovom primenom na njih, bili izlagani svakodnevnim neprijatnostima zbog svojih predašnjih aktivnosti. Sud prihvata da status “bivših oficira KGB” i dalje predstavlja teret podnosiocima predstavke i da sama ta činjenica po sebi može biti smatrana preprekom za uspostavljanje kontakata sa spoljnim svetom - bilo da je reč o profesionalnim ili kakvim drugim odnosima - kao i da ta situacija bez svake sumnje ne utiče samo na njihov ugled, već ima i znatno više posledica; ona takođe utiče na mogućnost ostvarivanja njihovog “privatnog života”. Sud prihvata da se pojedinac ne može pozvati na član 8 kako bi uputio pritužbu zbog gubitka ugleda, pošto je reč o rezultatu predvidljivih posledica čovekovih akcija, kao što je, na primer, i čovekova odluka da počinji neko krivično delo. Sem toga, može se opravdano pretpostaviti da podnosioci predstavke tokom dugog vremenskog perioda koji je protekao između pada bivšeg Sovjetskog Saveza (i političkih promena koje je to izazvalo u Litvaniji) i stupanja na snagu osporenog zakona iz 1999. godine podnosioci predstavke nisu mogli da predvide posledice koje će im doneti bivše zaposlenje u KGB. U svakom slučaju, u ovom predmetu se, kada je reč o podnosiocima predstavke, ne radi samo o odbrani ugleda i časti. Oni su u očima društva obeleženi svojom predašnjom povezanošću sa represivnim režimom. Samim tim, kao i s obzirom na širok spektar ograničenja u pogledu zapošljavanja sa kojima podnosioci predstavke moraju da se suoče, Sud smatra da se moguća šteta naneta njihovoj mogućnosti da vode normalan lični život mora uzeti u obzir kao relevantan faktor prilikom odlučivanja da li činjenice na koje se oni žale spadaju u sferu člana 8 Konvencije.

50. S obzirom na sve što je navedeno, Sud smatra da osporena zabrana u znatnoj meri utiče na mogućnost podnosilaca predstavke da se bave raznim profesionalnim aktivnostima i da postoje posledične reperkusije po njihovu mogućnost da ostvare svoje pravo na poštovanje “privatnog života” u značenju koje se podrazumeva u članu 8. Stoga sledi da je član 14 Konvencije primenljiv u okolnostima ovog slučaja u vezi sa članom 8.

C. Poštovanje člana 14

51. Prema precedentnom pravu Suda, razlika u tretmanu je diskriminativna ukoliko “nema nikakvo objektivno i razumno opravdanje”, to jest, ukoliko se njome ne teži “legitimnom cilju” ili ukoliko ne postoji “opravdani odnos proporcionalnosti između primenjenih sredstava i cilja čijem se ostvarenju teži” (vidi gore navedenu presudu u predmetu *Ince* (*Inze*), st. 41).

52. Sud smatra da, načelno gledano, države imaju legitimni interes da regulišu uslove zapošljavanja u državnoj službi kao i u privatnom sektoru. U tom smislu, Sud ponavlja da Konvencija ne garantuje kao takvo pravo na pristup određenoj profesiji (vidi gore, *mutatis mutandis*, presudu u predmetu *Fogt*, st. 43; vidi takođe gore presudu u predmetu

Tlimentos, st. 41). U nedavno donetim odlukama u predmetima *Folkmer (Volkmer)* i *Petersen* koje se odnose na Nemačku (br. 39799/98 i br. 39793/98. od 22. novembra 2001. godine) Sud je takođe presudio u kontekstu člana 10. Konvencije da demokratska država ima legitiman interes da zahteva od svih državnih službenika da ispoljavaju lojalnost prema ustavnim načelima na kojima je društvo utemeljeno.

53. Sud primećuje da je presuda Ustavnog suda Litvanije od 4. marta 1999. godine, u kojoj je navedeno da je Zakon o KGB, koji je ograničio mogućnosti zapošljavanja bivših službenika KGB, imao za cilj da obezbedi zaštitu nacionalne bezbednosti i valjano funkcionisanje obrazovnog i finansijskog sistema (vidi gore stav 28). Opravdavajući ovu zabranu pred Sudom, Država je navela da razlog za uvođenje ograničenja u pogledu zapošljavanja propisanih Zakonom o KGB nije bio kagebeovski istorijat podnosilaca predstavke, već činjenica da oni nisu bili lojalni državi, što se vidi iz toga što su svojevremeno radili za KGB.

54. S tim u vezi, Sud mora uzeti u obzir iskustvo Litvanije pod sovjetskom vlašću, koja je okončana proglašenjem nezavisnosti 1990. godine. Podnosioci predstavki ne spore da su aktivnosti KGB bile u suprotnosti s načelima zajamčenim Ustavom Litvanije ili samom Konvencijom. Litvanija je želela da izbegne ponavljanje svog predašnjeg iskustva tako što je, između ostalog, svoju nezavisnu državu utemeljila na uverenju da ona treba da bude demokratska zemlja kadra da se odbrani. Takođe je u ovom kontekstu potrebno naglasiti da su sistemi koji su slični onome propisanom Zakonom o KGB, kojim se ograničavaju mogućnosti zapošljavanja bivših agenata bezbednosti ili aktivnih saradnika bivšeg režima, uspostavljeni u jednom broju visokih strana ugovornica koje su se uspešno formirale rušenjem totalitarne vladavine (vidi gore stavove od 30 do 32).

55. S obzirom na sve navedene razloge Sud prihvata da je ograničenje mogućnosti zapošljavanja, pa samim tim i razlika u tretmanu koji je je na njih primenjen, uvedeno na osnovu Zakona o KGB kojim se težilo legitimnim ciljevima zaštite nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti, ekonomskog blagostanja zemlje i prava i sloboda drugih (vidi, *mutatis mutandis*, presudu u predmetu *Rekvenji protiv Mađarske (Rekvenyi)*, (GC), br. 25390/94, st. 41, ECHR 1999-III).

56. Preostaje da se utvrdi da li je osporena distinkcija predstavljala proporcionalnu meru. Glavni argument podnosilaca predstavke pred Sudom glasio je da ni Zakonom o KGB ni u postupcima pred domaćim sudovima po njihovim predmetima nije utvrđivana njihova stvarna lojalnost državi Litvaniji. Oni su tvrdili da su osporene restrikcije uvedene apstraktno i da su oni sami kažnjeni isključivo na osnovu statusa bivših oficira KGB koji su imali, a da se uopšte nije vodilo računa o specifičnim odlikama njihovih slučajeva. Sud, međutim, iz sledećih razloga ne smatra da je neophodno da donosi presudu o pitanju da li je podnosiocima predstavke pružena mogućnost da predоче dokaze svoje lojalnosti državi ili je taj nedostatak lojalnosti kod njih stvarno dokazan.

57. Čak i ako pretpostavimo da je odsustvo lojalnosti kod njih bilo nesporno, mora se uočiti da su mogućnosti zapošljavanja podnosilaca predstavke bile ograničene i to ne samo u državnoj službi, već i u raznim oblastima u privatnim sektorima. Sud ponovo naglašava da je zahtev koji se zaposlenima postavlja u pogledu lojalnosti državi

inherentni uslov zapošljavanja u državnim organima u čiju nadležnost spadaju zaštita i obezbeđivanje opštih interesa. Međutim, takav zahtev se ne postavlja kao neminovni zahtev za zapošljavanje u privatnim kompanijama. Mada ekonomske aktivnosti aktera u privatnom sektoru bez svake sumnje utiču na funkcionisanje države ili doprinose tom funkcionisanju, privatna preduzeća nisu nosioci suverene vlasti koju ostvaruje država. Sem toga, privatna preduzeća se mogu potpuno legitimno angažovati u aktivnostima, prevashodno finansijskim i ekonomskim, koje su konzentne ciljevima što su ih postavile javne vlasti državnih preduzeća.

58. Po mišljenju Suda, ograničenja koja država nameće nekom licu u pogledu njegovih mogućnosti za iznalaženje posla u privatnom preduzeću, a koja za razlog imaju odsustvo lojalnosti državi, ne mogu se opravdati sa stanovišta Konvencije na isti onaj način na koji se mogu opravdati ograničenja pristupa zapošljavanju u javnom sektoru, bez obzira na to koliki je značaj nekog privatnog preduzeća za ekonomski, politički ili bezbednosni interes države.

59. Sem toga, u odlučivanju o tome da li su mere na koje su se žalili podnosioci predstavki bile proporcionalne, Sud ne može prenebregnuti neodređen način na koji se Zakon o KGB s jedne strane bavi pitanjem odsustva lojalnosti bivših oficira KGB kao što su ovi podnosioci - bez obzira na to da li to čini na osnovu njihove prošlosti vezane za KGB ili je njihova prošlost na neki drugi način činjenično dokazana - i, s druge strane, potrebu da se ograničenja na zapošljavanje primene za neke poslove u privatnom sektoru. Posebno se u delu 2 Zakona o KGB veoma koncizno nabrajaju aktivnosti u privatnom sektoru iz kojih podnosioci predstavke, kao ljude za koje se smatra da nisu u dovoljnoj meri lojalni državi, treba isključiti (vidi gore stavovi 22 do 40). Međutim, s izuzetkom pominjanja "pravnika" i "beležnika", Zakon o KGB ne sadrži definiciju konkretnih poslova, funkcija ili zadataka koji su zabranjeni podnosiocima predstavke. Rezultat je to da je nemoguće utvrditi ma kakvu opravdanu vezu između položaja odnosno radnih mesta o kojima je reč i legitimnih ciljeva kojima se teži zabranjivanjem obavljanja tih poslova. Po mišljenju Suda, za ovakvu zakonsku konstrukciju mora se smatrati da ne sadrži dovoljno zaštitnih mehanizama da bi se izbegla diskriminacija i da bi se garantovao odgovarajući i primeren sudski nadzor nad uvođenjem takvih restrikcija (vidi između ostalog, zaključke u vezi sa mogućnošću pristupa državnoj službi, koje je doneo Komitet eksperata MOR za primenu konvencija kao i preporuke u vezi sa sličnim zakonom usvojenim u Letoniji; ti zaključci se pominju u ovom tekstu u stavu 32).

60. Konačno, Sud primećuje da je Zakon o KGB stupio na snagu 1999. godine, to jest gotovo jednu deceniju pošto je Letonija proglasila nezavisnost 17. marta 1990; drugačije rečeno, ograničenja na obavljanje profesionalnih aktivnosti ovim podnosiocima predstavke su nametnuta 13 godina, odnosno devet godina pošto su i jedan i drugi otišli iz KGB. Činjenica da je Zakon o KGB donet ovoliko kasno, mada sama po sebi nije odlučujuća, ipak može biti smatrana relevantnom za opštu procenu proporcionalnosti donetih mera.

61. S obzirom na sve navedeno, Sud zaključuje da je zabrana podnosiocima predstavke da traže posao u raznim oblastima privatnog sektora, uvedena primenom dela 2 Zakona o

KGB, predstavljala neproporcionalnu meru, čak i ako se uzme u obzir legitimnost ciljeva kojima se tom zabranom teži.

62. Prema tome, došlo je do povrede člana 14 Konvencije u vezi sa članom 8.

D. Pritužbe podnosioca predstavke na osnovu člana 8 uzetog zasebno

63. Sud smatra da, budući da je utvrdio da postoji kršenje člana 14 Konvencije u vezi sa članom 8, više nije neophodno da takođe razmatra da li je došlo do kršenja člana 8 uzetog zasebno.

II NAVODNO KRŠENJE ČLANA 10 KONVENCIJE, UZETOG POJEDINAČNO ILI U VEZI SA ČLANOM 14

64. Podnosioci predstavke su se žalili da su njihovo otpuštanje s posla u državnim institucijama i druga ograničenja koja su im nametnuta u pogledu mogućnosti traganja za poslom predstavljali kršenje člana 10 Konvencije u vezi sa članom 14.

Član 10. glasi:

“1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje i slobodu posjedovanja sopstvenog mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtevaju dozvole za rad televizijskih, radio i bioskopskih preduzeća.

2. Pošto korišćenje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbednosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja obaveštenja dobijenih u poverenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.”

65. Država je predočila stav da član 10 nije primenjiv na ovaj predmet. U svakom slučaju, država smatra da je primena Zakona o KGB na podnosioca predstavki poslužila legitimnoj svrsi zaštite nacionalne bezbednosti i da je bila neophodna u demokratskom društvu s obzirom na to da podnosioci predstavke nisu u dovoljnoj meri lojalni državi. Podnosioci predstavke nisu bili kažnjeni zbog svojih mišljenja ili stavova, bilo da je reč o mišljenjima koja imaju danas ili mišljenjima koja su možda imali u prošlosti. Zakon o KGB ne utvrđuje niti nameće kolektivnu odgovornost svim bivšim oficirima KGB bez izuzetka. Činjenica da podnosioci predstavke nisu imali pravo da se pozovu ni na jedan od izuzetaka propisanih delom 3 Zakona o KGB pokazuje da je postojala veoma osnovana sumnja da kod njih nije bilo dovoljno lojalnosti državi Litvaniji. Prema tome, nije prekršen član 10 Konvencije, ni uzet sam za sebe, ni u vezi sa članom 14.

66. Podnosioci predstavke osporili su tvrdnje iznete u ovom podnesku države. Oni su pre svega naglasili da su izgubili posao i da su lišeni ma kakve mogućnosti da nađu odgovarajuće zaposlenje zbog stavova koje su ranije imali, što se odrazilo u činjenici da

su bili zaposleni u KGB. Njihova lojalnost državi Litvaniji nikada nije bila ispitivana tokom postupka pred domaćim sudovima; isto tako, nije im bila pružena mogućnost da domaćim sudovima predoče argumente kojima bi dokazali svoju lojalnost. Zakon o KGB je samovoljno i kolektivno kaznio sve bivše oficire KGB bez obzira na njihovu ličnu istoriju. Njihovo otpuštanje u takvim okolnostima bilo je neproporcionalno ostvarivanju ma kakvog javnog interesa kome je zakonodavac mogao da teži kada je donošen Zakon o KGB. Za vreme dok su bili zaposleni kao poreski inspektor, odnosno kao tužilac, obojica su bili lojalni ideji litvanske nezavisnosti i demokratskim načelima na kojima počiva Ustav Litvanije. Podnosioci predstavke su zaključili da njihovo otpuštanje s posla i aktuelna zabrana da traže posao u raznim oblastima u javnom i privatnom sektoru predstavlja kršenje člana 10 i člana 14 Konvencije.

67. Stranke su osporile pitanje primenjivosti člana 10. Konvencije. Sud u tom smislu ponavlja da to što je nekome onemogućen pristup u državnoj službi kao takvo ne može predstavljati osnovu za pritužbu na osnovu Konvencije (vidi navedenu presudu u predmetu *Glazenap i Kosjek*, st. 49. i st. 35; navedeno načelo takođe je potvrđeno u presudi u već pomenutom predmetu *Fogt*, st. 43-44). U pomenutoj presudi *Tlimenos*, gde je podnosiocu predstavke odbijena registracija ovlašćenog računovođe zbog ranijih presuda, Sud je takođe zaključio da pravo na izbor određene profesije nije, kao takvo, zajamčeno Konvencijom (*ibid*, st. 41).

68. Tačno je da je Sud takođe doneo zaključak da otpuštanje državnog službenika ili državnog funkcionera na političkim osnovama može predstavljati osnov za pritužbu na osnovu člana 10 Konvencije (vidi već pomenute presude *Fogt*; takođe i pomenute odluke u predmetima *Folkmer i Petersen*, *ibid*.). Sud, međutim, primećuje da ograničenja za zapošljavanje kojima su podvrgnuti podnosioci predstavke u tim slučajevima imaju veze samo sa specifičnim aktivnostima koje su ta lica obavljali kao član Komunističke Partije u Zapadnoj Nemačkoj (*Fogt*) ili kao saradnik režima u bivšem DDR (*Folkmer i Petersen*).

69. Nasuprot tome, u ovom slučaju, obojica podnosilaca predstavke podvrgnuta su ograničenju u pogledu zapošljavanja ne kao rezultat ishoda običnih radnih sporova, već usled toga što je na njih primenjen specijalni domaći zakon kojim se uvode mere provere zbog toga što su svojevremeno radili za KGB. S obzirom na odluke domaćih sudova u njihovim predmetima, sve ukazuje na to da su domaći sudovi bili isključivo zainteresovani za utvrđivanje prirode bivšeg zaposlenja podnosilaca predstavke u KGB, a ne za to da konkretno razmotre okolnosti slučaja svakog od ovih podnosilaca, na primer, da utvrdi kakve su stavove oni imali ili kakva su mišljenja izražavali za vreme svog rada u KGB ili posle tog zaposlenja.

70. Pored toga, u navedenim predmetima protiv Nemačke utvrđeno je da postoji mešanje u prava zajamčena članom 10, usled toga što su ti podnosioci predstavki bili otpušteni s posla nastavnika koji po svojoj prirodi podrazumeva prenošenje ideja i informacija na svakodnevnoj osnovi. Sud nije ubeđen da otpuštanje ove dvojice podnosilaca predstavke s njihovih radnih mesta, poreskog inspektora i tužioca, ili njihova navodna nemogućnost da nađu posao u skladu sa svojim stručnim i obrazovnim kvalifikacijama profesionalnog instruktora sporta, odnosno pravnika, predstavlja ograničenje njihove mogućnosti da

izražavaju svoja mišljenja ili stavove u istoj onoj meri u kojoj je to bio slučaj u prethodno pomenutim predmetima protiv Nemačke.

71. Stoga Sud ne smatra da je primena ograničenja na zapošljavanje ove dvojice podnosilaca predstavke na osnovu Zakona o KGB ugrozila njihovo pravo na slobodu izražavanja. Iz toga sledi da u ovom predmetu nije primenjiv član 10.

72. U meri u kojoj podnosioci predstavke pominju član 14 Konvencije, Sud ponovo ističe da ta odredba ne može da postoji nezavisno, budući da se odnosi isključivo na prava i slobode zajamčene drugim suštinskim odredbama Konvencije i njenih protokola. Međutim, primena člana 14 ne pretpostavlja kršenje jedne ili više takvih odredaba i u tom smislu ona jeste autonomna. Da bi član 14 postao primenjiv dovoljno je da okolnosti slučaja spadaju u sferu neke druge suštinske odredbe Konvencije ili njenih protokola (vidi navedeni predmet *Tlimenos*, st. 40). Budući da je Sud utvrdio kako se u ovom predmetu ne može primeniti član 10, onda nema prostora ni za primenu člana 14 u vezi sa pritužbama podnosilaca predstavki na osnovu člana 10.

73. Prema tome, nije došlo do kršenja člana 10, Konvencije ni uzetog samostalno, ni u vezi sa članom 14.

III PRIMENA ČLANA 41 KONVENCIJE

74. Član 41. Konvencije glasi:

“Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili Protokola uz nju, a unutrašnje pravo visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo delimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranki”.

A. Šteta

75. Prvi podnosilac predstavke tražio je da mu se isplati 257.154 litvanska litasa (LTL), što iznosi oko 74.365 evra (EUR) na ime materijalne štete koju je pretrpeo zbog toga što je bio podvrgnut ograničenjima na zapošljavanje na osnovu Zakona o KGB. On je takođe tražio isplatu 500.000 LTL (144.592 EUR) na ime nematerijalne štete.

76. Drugi podnosilac predstavke tražio je 201.508,54 LTL (58.273 EUR) na ime materijalne štete i 75.000 LTL (21.689 EUR) na ime nematerijalne štete.

77. Država je smatrala da su ti iznosi preterani.

78. Sud je ponovio da je utvrdio kako je došlo do kršenja člana 14 u vezi sa članom 8 Konvencije u pogledu ograničenja na zapošljavanje koje su podnosiocima predstavke nametnuta na osnovu Zakona o KGB. Sud smatra da se u tom pogledu može smatrati kako su podnosioci predstavke pretrpeli izvesnu materijalnu i nematerijalnu štetu. Procenjujući okolnosti na pravičnoj osnovi Sud svakom podnosiocu predstavke odobrava iznos od po 7.000 EUR na ime štete.

B. Troškovi suđenja

79. Prvi podnosilac predstavke tražio je 40.000 LTL (11.567 EUR) na ime troškova koje je imao u vezi sa sudskim postupkom u pogledu Konvencije. Drugi podnosilac predstavke tražio je 31.860 LTL (9.213 EUR).

80. Država smatra da su ti zahtevi prekomerni.

81. Prema utvrđenom precedentnom pravu Suda, troškovi po osnovu člana 41 neće biti odobreni za isplatu ukoliko se ne utvrdi da ih je podnosilac predstavke stvarno podneo, da su bili nužni i da su bili opravdani sa stanovišta obima. Pored toga, pravni troškovi su nadoknativi samo u meri u kojoj se odnose na utvrđenu povredu Konvencije (vidi predmet *Bivši kralj Grčke i drugi protiv Grčke* (pravično zadovoljenje) (GC), br. 25701/94, st. 105).

82. Sud primećuje da je podnosiocima predstavke data pravna pomoć u okviru sudskog programa pravne pomoći, tako da je advokatu prvog podnosioca isplaćena svota od 2.318,63 evra, a advokatu drugog podnosioca predstavke isplaćena je svota od 2.225,95 evra, kako bi se pokrili troškovi primedaba i dodatnih komentara podnetih u ime podnosioca predstavke, pojavljivanja advokata na ročištu i vođenja pregovora o prijateljskom poravnanju.

83. Donoseći procenu na pravičnoj osnovi, Sud svakom od podnosioca predstavke odobrava po 5.000 evra na ime troškova suđenja, od čega treba odbiti svotu već isplaćenu u okviru sudskog programa pravne pomoći (u prvom slučaju to je svoga od 2.318,63 evra, a u drugom svota od 2.225,95 evra). Prema tome, Sud odobrava konačnu svotu od 2.681,37 evra na ime pokrića sudskih troškova prvom podnosiocu predstavke, odnosno 2.774,05 evra na ime pokrića troškova drugom podnosiocu predstavke.

C. Važeća kamatna stopa

84. Sud nalazi da je najprimerenije da važeća kamatna stopa bude ona koja će se temeljiti na povećanoj kreditnoj stopi Evropske centralne banke, na koju treba dodati još tri procentna poena.

IZ TIH RAZLOGA, SUD

1. *Zaključuje*, s pet glasova naspram dva glasa, da je prekršen član 14 Konvencije u vezi sa članom 8 konvencije;
2. *Zaključuje*, s pet glasova naspram dva glasa, da nije potrebno donositi posebnu odluku o pritužbama podnosioca predstavki na osnovu člana 8 Konvencije, uzetog zasebno;
3. *Zaključuje*, jednoglasno, da nije prekršen član 10 Konvencije shvaćen zasebno ili u vezi sa članom 14 Konvencije;
4. *Zaključuje*, sa pet glasova prema dva glasa,

(a) da tužena država ugovornica treba da plati svakom podnosiocu predstavke, u roku od tri meseca od dana kada ova presuda postane konačna i pravosnažna, u skladu sa članom 44 stav 2 Konvencije:

(i) 7.000 evra (sedam hiljada evra) svakom od podnosilaca predstavke na ime materijalne i nematerijalne štete;

(ii) 2.681,37 evra (dve hiljade šest stotina osamdeset jedan evro i trideset sedam centi) prvom podnosiocu predstavke na ime sudskih i ostalih troškova;

(iii) 2.774,05 evra (dve hiljade sedam stotina sedamdeset četiri evra i pet centi) drugom podnosiocu predstavke na ime sudskih i ostalih troškova; i

(iv) svaki porez koji bi eventualno mogao biti zaračunat, s tim što ove iznose treba konvertovati u valutu tužene visoke strane ugovornice po kursu primenjivom na dan isplate;

(b) da će od dana isteka pomenuta tri meseca do isplate na navedenu svotu biti zaračunavata kamata koja se plaća samo na glavnici po stopi koja odgovara povećanoj kreditnoj i kamatnoj stopi Evropske centralne banke, dodatno uvećanoj za tri procentna poena;

5. *Odbacuje* jednoglasno ostale zahteve podnosilaca predstavke za pravično zadovoljenje.

Presuda je sročena na engleskom jeziku i overeni prepisi su poslani strankama 27. jula 2004. godine, u skladu sa pravilom 77 stavovi 2 i 3 Poslovnika Suda.

S. Dole

L. Lukaides

Sekretar

Predsednik

U skladu sa članom 45 stav 2 Konvencije i pravilom 74 stav 2 Poslovnika Suda, ovoj presudi su priložena sledeća izdvojena mišljenja:

(a) delimično saglasno mišljenje gđe Mularoni;

(b) delimično nesaglasno mišljenje g. Lukaidesa;

(c) delimično nesaglasno mišljenje gđe Tomasen.

L.L.

S.D.

DELIMIČNO SAGLASNO MIŠLJENJE SUDIJE GĐE MULARONI

Više bih volela da je Sud razmotrio pritužbe podnosilaca predstavki na osnovu člana 8 Konvencije shvaćenog zasebno i da je zaključio kako uopšte nije neophodno da donosi presudu o njihovim pritužbama na osnovu člana 14 Konvencije u vezi sa članom 8. Pristala sam, međutim, da glasam zajedno sa većinom budući da sam smatrala da je važno da se presudi kako je u ovom slučaju prekršen član 8 Konvencije.

U potpunosti se slažem sa razlozima navedenim u stavovima od 52. do 61. presude.

Ne slažem se, međutim, sa razlozima iznetim u stavu 49.

Smatram da argument podnosilaca predstavke o tome da su oni, zbog publiciteta izazvanog stupanjem na snagu "Zakona o KGB" 16. jula 1998. godine i njegove primene na sebe svakodnevno izloženi neprijatnostima zbog posla koji su ranije obavljali jednostavno ne zaslužuje pažnju Suda. Podnosioci predstavke su radili za KGB i nikada nisu osporili to da su aktivnosti KGB bile suprotne načelima zajamčenim litvanskim Ustavom ili Konvencijom (vidi stav 54). Sud je prihvatio argument da ograničenje na mogućnost zapošljavanja podnosilaca predstavke na osnovu osporenog zakona ima legitiman cilj zaštite nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti, ekonomskog blagostanja zemlje i prava i slobode drugih (vidi gore, stav 55).

Svako mora da prihvati posledice svojih akcija u životu te je činjenica da podnosioci predstavke i dalje snose teret svog statusa "bivših oficira KGB" i opterećeni su njime po mom mišljenju potpuno irelevantna za pitanje primenjivosti (i kršenja) člana 8 Konvencije. Argument da ih društvo stigmatizuje zbog toga što su u prošlosti bili povezani sa opresivnim režimom, po mom mišljenju nema nikakve veze sa odgovornošću visoke strane ugovornice za kršenje člana 8 Konvencije.

Ja takođe smatram da argument po kome podnosioci predstavke nisu mogli da predvide posledice što će ih njihovo nekadašnje zaposlenje u KGB imati po njih nije ni od kakvog značaja za pitanje primenjivosti (i kršenja) člana 8. Ako bi se takav argument prihvatio, onda bi svaki ljudski čin, makar bio i najstrašniji i zasluživao najveću osudu, koji bi počinio neki diktator na vlasti, mogao da opravda utvrđivanje kršenja Konvencije po uspostavljanju demokratskog režima. Ne sme se smetnuti s uma, s tim u vezi, da član 17. Konvencije glasi da se "ništa u ovoj Konvenciji ne može ... tumačiti tako da podrazumeva pravo bilo koje države, grupe ili lica da se upuste u neku delatnost ili izvrše neki čin koji je usmeren na poništavanje bilo kog od navedenih prava i sloboda ... predviđenih Konvencijom".

Po mom mišljenju, logično sledi zaključak da je zabrana konkurisanja na određena radna mesta u izuzetno velikoj meri uticala na mogućnosti podnosilaca predstavke da teže ostvarenju različitih profesionalnih aktivnosti i da je to posledično uticalo na ostvarenje njihovog prava na poštovanje privatnog života u smislu člana 8 Konvencije. Saglasna sam s većinom kolega da je činjenica da je podnosiocima predstavke bilo onemogućeno da traže posao u raznim oblastima privatnog sektora zbog statutarne zabrane predstavljala neproporcionalnu meru, čak i ako se ima na umu legitimnost ciljeva kojima se tom

zabranom težilo. To je, samo po sebi, trebalo da bude sasvim dovoljno da navede Sud na zaključak da je član 8 Konvencije bio prekršen u slučaju ovih podnosilaca predstavki.

DELIMIČNO IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE LUKAIDESA

Ne slažem se sa većinom da član 14 nije primenjiv u ovom slučaju i to iz sledećih razloga:

Utvrđeno je precedentno pravo Suda da član 14 jamči pojedincima koji se nađu u “analognim” ili “sličnim” ili “relevantno sličnim” situacijama (vidi predmet *Marks protiv Belgije (Marckx)*, presuda od 13. juna 1979, Series A br. 31, st. 32; *Van der Miel protiv Belgije (Van der Mussele)*, presuda od 23. novembra 1983, Series A br. 70, st. 46; *Fredin protiv Švedske* (br. 1), presuda od 18. februara 1991, Series A br. 192, st. 60; *Stabings i drugi protiv Velike Britanije (Stubblings)* presuda od 22. oktobra 1996, *Reports* 1996-IV, st. 72). Zato, kako je već istaknuto u tim precedentnim slučajevima:

“Da bi tvrdnja da je prekršen ovaj član bila sudski potvrđena, mora biti utvrđeno, *inter alia*, da se situacija u kojoj se našla navodna žrtva može smatrati sličnom situaciji onih lica koja su bila na bolji način tretirana” (videti presude u predmetima *Fredin* i *Stabings*, nav.del).

Prilikom razmatranja ovog pitanja mora se voditi računa o cilju i posledicama zakona ili mere o kojima je reč. Zakon koji se ovde razmatra uveo je ograničenja na profesionalne aktivnosti lica koja su u prošlosti radila za KGB, aktivnosti koje su bile suprotne načelima zajamčenim Ustavom Litvanije i ovom Konvencijom. Cilj Zakona o KGB bila je zaštita nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti i prava i sloboda drugih, izbegavanje ponavljanja predašnjih iskustava do čega bi moglo da dođe ukoliko bi ljudi koji su ranije radili za KGB ponovo obavljali slične aktivnosti. Stoga je evidentno da su osporena ograničenja propisana zakonom o kome je ovde reč u neposrednoj vezi sa činjenicom da podnosioci predstavke uživaju status bivših oficira KGB.

Većina je zaključila da je član 14 primenjiv u ovom slučaju zbog toga što su podnosioci predstavke tretirani različito od drugih lica u Litvaniji, onih koja nisu radila za KGB (vidi gore, stav 41). Međutim, u svetlosti svega što je navedeno, ne vidim kako se može reći da su ljudi koji nisu radili za KGB u “analogno”, “slično” ili “relevantno sličnoj” situaciji sa onima koji jesu radili za KGB.

Mada ja smatram da član 14 nije primenjiv u ovom slučaju, verujem da su ograničenja nametnuta na profesionalne aktivnosti podnosilaca predstavke, u okolnostima slučaja onako kako su te okolnosti objašnjene u presudi, bile toliko teške i neproporcionalne cilju kome se težilo da predstavljaju potpuno neopravdano mešanje u privatni život podnosilaca. Prema tome, smatram da je došlo do kršenja člana 8 Konvencije.

DELIMIČNO IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE GDE TOMASEN

Glasala sam protiv zaključka većine da je prekršen član 14 Konvencije u vezi sa članom 8.

Teško mi je da razmatram opravdanje mera preduzetih prema bivšim službenicima KGB u smislu “diskriminacije”. Načelo nediskriminacije, onako kako ga priznaju evropski ustavi i međunarodni ugovori, pre svega se odnosi na to da se ljudima odriču mogućnosti na temelju ličnih izbora u tom smislu da te izbore treba poštovati kao elemente nečije ličnosti kao što je veroispovest, političko uverenje, seksualna orijentacija ili rodni identitet, ili, nasuprot tome, na temelju ličnih odlika u odnosu na koje nemamo nikakvog izbora kao što su pol, rasa, invaliditet i životno doba.

Po mom mišljenju, rad u KGB ne spada ni u jednu od ovih kategorija.

Mada je tačno da su bivši službenici KGB tretirani različito od “drugih lica u Litvaniji koja nisu radila za KGB” (vidi gore, stav 41) ova razlika ne spada u okvire člana 14. u meri u kojoj se odnosi na pristup određenim profesijama, budući da pravo na slobodan izbor profesije nije zajamčen Konvencijom (vidi, *mutatis mutandis*, navedenu presudu u predmetu *Tlimenos*, stav 41).

Ja se, međutim, slažem da je primena zakona, koji sam po sebi teži ostvarenju legitimnog cilja, bila tako opšteg karaktera da je uticala na mogućnost podnosioca predstavke da razvijaju odnose sa spoljnim svetom što je inače zaštićeno članom 8 (videti predmet *Priti protiv Velike Britanije (Pretty)*, br. 2346/02, st. 61, ECHR 2002-III) u znatnoj meri i da je stoga predstavljala mešanje u njihov privatni život. S obzirom na okolnosti sadašnje primene, kao što je recimo činjenica da je zakon primenjen pošto je prošlo mnogo godina otkako su podnosioci predstavke napustili KGB i mnogo godina pošto je Litvanija stekla nezavisnost, a da pritom nisu uzete u obzir specifične okolnosti njihovih pojedinačnih slučajeva, ovo mešanje se ne može smatrati proporcionalnim. Samim tim, prekršen je član 8 ove Konvencije.